

شب‌های نویسندگان و شاعران ایران

انسیتو کوتاه - تهران

۲۷ - ۱۸ مهر ۱۳۵۶

مدحسین خسروپناه

تهران، ۱۳۹۶

سرشناسه: خسروپناه، محمدحسین، ۱۳۴۲ -
عنوان قرارداد: ده شب (شبهای شاعران و نویسندگان در انجمن فرهنگی ایران و آلمان). شرح
عنوان و نام پدیدآور: شبهای نویسندگان و شاعران ایران، انستیتو گوته - تهران ۲۷ - ۱۸ مهر ۱۳۵۶/م
محمدحسین خسروپناه.
مشخصات نشر: تهران: پیام امروز، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۳۹۹ ص: مصور.
شابک: ۹-۹۵-۵۷۰۶-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-5706-95-9

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتاب حاضر نقد سخنرانیهای ارائه شده در شبهای شعر گوته است که سخنرانیها و اشعار
مذکور در کتابی تحت عنوان ده شب (شبهای شاعران و نویسندگان در انجمن فرهنگی ایران و
آلمان) توسط انتشارات امیرکبیر در سال ۱۳۵۷ منتشر شده است.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
یادداشت: نمایه.
موضوع: ده شب (شبهای شاعران و نویسندگان در انجمن فرهنگی ایران و آلمان) - نقد و تفسیر

موضوع: سانسور - ایران

Censorship - Iran

موضوع: آزادی بیان - ایران

Freedom of expression - Iran

موضوع: شاعران ایرانی - قرن ۱۴

Poets, Persian - 20th century

موضوع: نویسندگان ایرانی - قرن ۱۴

Authors, Iranian - 20th century

شماره افزودن شبهای شعر گوته (۱۳۵۶): تهران)

رده بندی ده شب: ۱۳۹۶/الف ۲۶۵۸

رده بندی ده شب: ۳۷۳/۳۱۰۹

شماره کتابخانه: ۳۰۴

شبهای نویسندگان و شاعران ایران

انستیتو گوته - ایران

محمدحسین خسروپناه

ناشر: پیام امروز

طرح جلد: ابراهیم حقیقی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: باختر

چاپ و صحافی: معرفت

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

نشانی ناشر: تهران، خیابان لبافی نژاد، بین فروردین و فخررازی، شماره ۲۰۰، طبقه اول - تلفن: ۶۶۴۹۱۸۸۷

شابک: ۹-۹۵-۵۷۰۶-۹۶۴-۹۷۸

payam_emrooz@yahoo.com

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۳	شب‌های نویسندگان و شاعران ایران
۵۷	برنامه شب‌های نویسندگان و شاعران ایران
	شب اول
۶۵	بیان‌نامه هیئت‌دبیران موقت کانون نویسندگان ایران
۶۹	خوش‌آمدگویی دکتر هاینس بران
۷۱	سخنرانی سیمین دانشور
	شب دوم
۸۳	سخنرانی منوچهر هزارخانی
	شب سوم
۹۱	سخنرانی شمس آل‌احمد
۹۷	سخنرانی بهرام بیضایی
۱۰۸	توضیح و تذکر هیئت‌دبیران موقت کانون نویسندگان ایران
	شب چهارم
۱۱۳	سخنرانی غلامحسین ساعدی
	شب پنجم
۱۲۵	سخنرانی باقر مؤمنی
۱۴۸	سخنرانی سعید سلطان‌پور پیش از شعرخوانی

شب ششم

۱۵۳ یک شب طوفانی

۱۵۴ بیانیه کانون نویسندگان ایران

شب هفتم

۱۷۹ سخنرانی اسلام کاظمیه

۱۹۶ سخنرانی داریوش آشوری

شب هشتم

۲۰۷ سخنرانی محمدعلی مهمید

۲۳۱ سخنرانی عباسی رحیمی

شب نهم

۲۴۱ سخنرانی یار پر ام

۲۵۰ سخنرانی فریدون تنکابنی

۲۵۳ تلگراف همبستگی عده‌ای از نویسندگان و شاعران جهان

شب دهم

۲۵۷ سخنرانی محمود اعتمادزاده (به آذین)

۲۶۳ پیام کانون نویسندگان ایران

پیوست‌ها

۲۶۹ بیانیه کانون نویسندگان ایران

۲۷۳ در باب شب‌های شعرخوانی (گزارشی از داخل کانون)

۲۷۸ هزاران نفر در شب‌های شعر شرکت کردند

۲۸۳ صدای شکفتن آزادی

۲۸۶ نامه‌ای از ایران

۳۰۰ شکوفان باد هنر مردمی

۳۰۳ کانون نویسندگان ایران

۳۵۱ نمایه

۳۶۹ تصاویر

پیشگفتار

شب‌های شاعران و نویسندگان ایران که به «ده شب گوته» شهرت دارد در مهرماه ۱۳۵۶ از سری کانون نویسندگان ایران برگزار شد. در آن ده شب که در تاریخ معاصر ایران کم‌نظیر است، ۵۷ نویسنده و شاعر با هدف اعتراض به سانسور و اختناق سیاسی سخن گفتند و شعر خواندند و خواستار آزادی بیان در ایران شدند.

آگاهی ما از آن شب‌ها مدتی پیش کتاب ده شب، خاطرات پراکنده عده‌ای از شاعران و نویسندگان و از همه مهم‌تر نوارهای صوتی آن شب‌ها است. کتاب ده شب را انتشارات امیرکبیر در سال ۱۳۵۷ به کوشش ناصر مؤذن در ۶۹۴ صفحه منتشر کرد. این اثر ارزشمند که در دارنده متن ویراسته سخنرانی‌ها و شعرهایی است که در آن شب‌ها خوانده شد، کاستی‌های جدی دارد که اجازه نمی‌دهد به تمامی آنچه در آن شب‌ها گفته شد پی ببریم. مؤذن درباره چگونگی برگزاری و همچنین درباره وقایعی که در آن ده شب روی داد توضیح نمی‌دهد؛ گویی هر شب یک یا دو نویسنده در آرایش سخنرانی کردند و چند شاعر شعر خواندند، همین و بس. حال آنکه نوارها، صوتی آن شب‌ها روایت دیگری را ارائه می‌کند. از نوارها تشویق‌های معنادار جمعیت، سکوت یکپارچه و گاه اعتراض‌های آنان، جر و بحث‌ها و... توضیحاتی که هر شب مجری یا یکی از دبیران کانون می‌دهد، بیانیه‌ها و اطلاعیه‌های هیئت دبیران کانون، تلگراف‌ها و نامه‌هایی که خوانده می‌شود

و... را می‌شنویم. به کاستی‌ها و مشکلات نیز پی می‌بریم، سردی هوا، باران پاییزی که هر شب و گاه طولانی‌مدت بر سر حاضران می‌بارد اما کسی از آنجا نمی‌رود، قطع برق، اختلاف مسئولان انستیتو گوته با کانون نویسندگان و... اینها در کتاب بازتابی ندارد. علاوه بر این، برخی از شاعران پیش از شعرخوانی یا در خلال آن توضیحاتی داده‌اند: از حال و روز خود گفته‌اند (مانند مهدی اخوان ثالث در شب اول) یا عقاید خود را توضیح داده‌اند (مانند علی موسوی گرمارودی در شب پنجم) یا اعتراض کرده‌اند (مانند محمد خلیلی در شب ششم) و... در کتاب اثری از اینها نیست. در کتاب «تقدم و تاخیر» شعرخوانی شاعران با ترتیب شعرخوانی شاعران در آن شب‌ها تطابق ندارد. مثلاً هوشنگ ابتهاج (ه.ا. سایه) آخرین شاعری است که در شب چهارم می‌خواند اما در کتاب اولین شاعر آن شب است. اسماعیل شاهرودی در شب‌ها حضور نداشته اما شعری که از او در شب ششم خوانده شد بدون هیچ‌گونه توضیحی در کتاب چاپ شده است؛ گویی خود شاهرودی حاضر بوده آن شعر را خوانده. همچنین بتول عزیزپور که در شب شعرخوانی‌اش حضور نداشته. محمدعلی مهمید در شب هشتم سخنرانی کرده، متن سخنرانی‌اش در شب ششم چاپ شده است. هوشنگ گلشیری در ابتدای سخنرانی‌اش بخشی از «آسانه» نیما را می‌خواند که در کتاب نیست، سخنرانی بهرام بیضایی با مترسکه‌های شکر شده تفاوت‌های جدی دارد و...

خاطرات نویسندگان و شاعران از آن ده شب اگرچه بسیاری از مسائل را توضیح می‌دهد اما ناگفته‌ها و لغزش‌های ناشی از گذشت زمان و فراموشی را هم با خود دارد گرچه خاطرات دیگران می‌تواند به تصحیح یا تکمیل آنچه تاکنون گفته شده کمک کنند. در مجموعه نوارهای صوتی شب‌ها که در اختیار دارم (۲۶ نوار ضبط صوت) بر روی بعضی از این نوارها سرود، مناظره تلویزیونی و... ضبط شده است. در نتیجه، شعرخوانی سیاوش مطهری، منصور اوجی و تقی هنرور شجاعی در شب اول، طاهره

صفارزاده در شب سوم، سخنرانی مصطفی رحیمی و شعرخوانی‌های شب هشتم، شعرخوانی‌های شب نهم و بخشی از شعرخوانی‌های شب دهم از بین رفته است. امیدوارم کسانی که در آن شب‌ها حضور داشته‌اند و آنهایی که نوارهای صوتی و عکس‌هایی از آن شب‌ها را در اختیار دارند ناگفته‌ها را بگویند و به برطرف کردن کمبودها کمک کنند.

مجموعه حاضر به شب‌های شاعران و نویسندگان ایران در مهرماه ۱۳۵۶، که به «ده شب انستیتو گوته» مشهور است، اختصاص دارد و در سه بخش تنظیم شده است: در بخش اول، مقاله «شب‌های نویسندگان و شاعران ایران؛ ۱۸-۲۷ مهر ۱۳۵۶» به یاری نوارهای صوتی، کتاب ده شب و خاطرات منتشر شده نویسندگان و شاعران و جراید آن دوره، به چگونگی برگزاری شب‌های شاعران و نویسندگان ایران و رویدادهای آن ده شب می‌پردازد. ناگفته نماند که آن در سراسر متن این مقاله در گیومه آمده اما ارجاع ندارد برگرفته از نوارهای صوتی است. بخش دوم شامل برنامه کامل سخنرانی‌ها و شعرخوانی‌های آن ده شب و متن سخنرانی‌ها است.^۱ در حاشیه سخنرانی‌ها، رویدادهای مهم آن شب‌ها، واکنش‌های جمعیت به گفتار سخنرانان، چگونگی اعلام برنامه از سوی مجری‌ها و... را توضیح داده‌ام تا خواننده با شرایط و جو حاکم بر آن ده شب بیشتر آشنا شود. بخش سوم، پیوست‌ها، به پاسخ کانون نویسندگان ایران به مخالفان و منتقدان برگزاری شب‌ها در انستیتو گوته، ارزیابی بخشی از اپوزیسیون سیاسی حکومت شاه از شب‌های شاعران و نویسندگان ایران، تاریخچه دوره اول فعالیت کانون نویسندگان ایران (۱۳۴۶-۱۳۴۹) اختصاص دارد.

از دوستانی که در گردآوری منابع این مجموعه یاریم کردند تشکر و بنفشه مسعودی‌نیا و آسمانه معتضدی و آقای سیاوش رنجبر دائمی تشکر

۱. در مجموعه حاضر، به جز سخنرانی مصطفی رحیمی در شب هشتم، سخنرانی‌ها از نوارهای ضبط شده آن شب‌ها پیاده شده است. از مطابقت سخنرانی‌های استخراج شده از نوارها با متن منتشر شده در کتاب ده شب مشخص می‌شود که ناصر مؤذن متن پیرامون آن سخنرانی‌ها را منتشر کرده که در مواردی همان نیست که سخنران برای جمعیت حاضر در آن شب گفته است.

می‌کنم. همچنین از آقای علی میرزایی سردبیر فصلنامه نگاه نو که انتشار بخشی از مجموعه حاضر را در آن نشریه^۱، و در نتیجه امکان طرح و بحث گسترده‌تر این موضوع را، فراهم کردند تشکر می‌کنم.

محمدحسین خسروپناه

آذرماه ۱۳۹۵